

АПОСТОЛСКИ СИМВОЛ.

Од 2. века после Христа постојало је предање у цркви и веровање да је Исус Христос својима апостолима заповедио да за дванајест година не иду никуда из Палестине, него да остану ту да проповедају његово учење. Они су послушали његову заповест и остали у Палестини све до 42. год., када их је почео гонити Ирод Агрипа. После тога гоњења су се разишли на све стране, али пре расанка решили су да саставе кратки и основни образац својег учења и да њиме упознају своје следбенике с учењем Христове вере. Тај образац вере добио је доцније назив апостолски символ и, како тврди Руфин, презвитер аквилејски, био је раширен свуда на западу, а састојао се из 12 чланова. Тај символ на латинском језику гласи овако: *Credo in Deum Patrem omnipotentem et in Jesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu Sancto et Maria Virgine, sub Pontio Pilato crucifixus et et sepultus, tertia die resurrexit a mortuis, ascendit in coelos, sedet ad dextram Patris, inde venturus, judicare vivos et mortuos, et in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, sarnis resurrectionem.* (Верујем у Бога Оца свемогућег и у Исуса Христа, Сина Његовог јединородног, Господа нашег, који је рођен од св. Духа и Марије Деве; за владе Понтија Пилата био је распет на крсту и погребен, трећег дана је васкресао из мртвих, вознео се на небо, седи с десне стране Оца, одакле ће доћи да суди живим и мртвим, и у св. Духа, свету цркву, опроштење грехова и васкрсење тела).

Доцнији писци приписују сваком од 12 апостола по један члан.

Да је збиља постојао један верски образац, кога су апостоли оставили својим следбеницима и по коме су се они управљали, најбоље се види из речи Иринеја, епископа лугдунског, који каже да, и ако је црква Христова расејана по целом свету, опет је она једна општа црква, која је примила од апостола и ученика њихових веру у једног Бога, у Исуса Христа и у св. Духа. Она брижљиво чува ту веру и предаје је свима. То предање верско је свуда исто и у Европи и у Африци и у Азији¹.

Китријан, картвигински епископ, који је живео у 3. веку каже да Христова црква сачињава једну цркву, коју треба да бране и чувају сви епископи подједнако. Епископи су дужни да се старају о једној заједничкој цркви. и ако су они епископи појединих цркава. Све цркве стоје у тесној вези с једном заједничком црквом, као што стоје зраке са сунцем, гране са стаблом и потоци с извором. И ако је црква подељена на више општина, опет је она једна. Та црква је заједничка мајка свију. Она храни своје верне синове млеком вере. Сваки онај који је не поштује и не признаје за мајку, тај не признаје ни Бога за оца свог. Они људи, који не чувају јединство цркве, упропашћују закон божји. Ко не чува веру у Бога и Сина, тај губи и живот и спасење своје. Нико се не може спасити, ко је ван тога јединства².

У прва три века хришћанства нико није могао постати прави члан Христове цркве, ко није на крштењу свом признао веру у св. Тројицу³. Оваково исповедање вере се наметало свима следбеницима Христове вере, јер је Христос казао својим ученицима да све оне, који приме његову веру, крштавају у име Оца, Сина и св. Духа⁴. Поред тога у првим вековима хришћанства су се јављале често разне јереси, па је с тога било неопходно потребно да снаки, при свом крштењу, чисто и јасно исповеди веровање у св. Тројицу, јер је то била основна хришћанског веровања.

О символу апостолском у прва три века се нигде не говори изрично, нити се каже да су такав један симбол предали апостоли цркви, али ипак разни обрасци верског испо-

¹ Irineus: adversus haereses lib. I. cap. 10 §. 1.

² Cyprianns: De catholicae ecclesiae unitate cap. 5. et. 6.

³ Irineus: Adversus haereses lib. I. cap. 9.

⁴ Mat. 28,19.

водања су постајали код хришћана тога доба, нарочито онда када су се умножиле јереси у цркви. Такав један образац верског исповедања је написао Марцел, епископ анкирски и лични пријатељ Атанасија Великог, око 337. и 338. год. и послао га је у једној посланици папи Јулију I. Тај верски образац гласи: Πιστεύω εἰς θεὸν παντοκράτορα καὶ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν κύριον ἡμῶν, τὸν γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, τὸν ἐκ Ποντίας Πιλάτου σταυρωθέντα καὶ ταφέντα καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀναβάντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθήμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ὃθεν ἔρχεται κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς, καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἁγίαν ἐκκλησίαν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν, ζωὴν αἰώνιον (Верујем у Бога Свемогућег и у Исуса Христа, Сина његовог јединородног, Господа нашег, који је рођен од св. Духа и Марије Деве, који је био распет за владе Понтија Пилата, који је био погребен и трећег дана васкрсао из мртвих, који се вазнео на небо и који седи с десне стране Оца, одакле ће доћи да суди живима и мртвима, и у св. Духа, свету цркву, опроштење грехова, васкрсење тела и живот вечни.

Марцел сам каже да је оваково веровање узео из св. Писма и из апостолског учења, али нигде не спомиње апостолски символ, што би он учинио сигурно да се њиме служио. Католички богослови мисле да Марцелов символ вере, изложен у посланици Папи Јулију I. није ништа друго него грчки препис очуваног апостолског символа на латинском језику. Оригинал овог Марцеловог символа је сачуван у Лондону у едном британском музеју, у такозваној „Bibliotheca Cottoniana“, а написан је латинским словима. Овај рукопис носи наслов: „Psalterium regis Aethelstani“¹.

За оригинал такозваног апостолског символа не зна се ништа ни на истоку ни за западу до половине 4. века. Тек тада се појавио у Риму овај символ. Тадашњи латински писци су тврдили да су овај символ написали 12 апостола. Пошто је символ био подељен на 12 чланова, то се веровало да је сваки апостол написао по један члан. Тако н.пр. Амвросије, епископ милански каже даже да су 12 апостола заједнички

¹ G. P. Gaspari: Ungedruckte, unbeachtete und wenig beachtete Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Gläubensregel — Christiana Tom. III. 1875. стр. 4. и 5.; Ferdinand Kattenbusch: Das Apostolische Symbol — Leipzig 1894. Band I. стр. 64.

саставили „*berelarium fidei* (кратки преглед вере)“, који има 12 чланова (*duodecim sententias*) и који је римска црква од увек брижљиво чувала¹. Руфин, презвитер аквилејске цркве, износећи историју апостолског симбола, каже: „Господ наш Исус Христос, после свог вазнесења на небо и после силаска св. Духа на апостоле, дао је заповест својим апостолима да иду међу разне народе и да им проповедају реч божју. Када су се они, по заповеди Христовој, морали растати један од другог, онда су заједнички саставили један канон вере, кога су морали имати пред очима сви они који су хтели прећи у хришћанство. Тај канон, у којему је укратко изложено хришћанско учење, назвали су апостоли символ. Реч символ значи знак или обележје. По њему могу да се означе или распознају сви они који, по упустрима апостола, исповедају веру у Исуса Христа. Апостоли су узели свој војнички назив, јер као што војсковође познају своје војнике по знаковима (*signa et indicia*), тако се и верни познају који исповедају апостолско учење². Још поред тога каже Руфин да је постојао обичај код старих хришћана, да сви они, који су хтели да се поправе и да окају грехове, јавно су пред хришћанима исповели апостолски символ³. И Руфин у својим објашњењима тврди да је апостолски символ био састављен из 12 чланова Папа Лав Велики назива овај символ „*catholici symboli brevis et perfecta, confessio, quae duodecim apostolorum totidem est signata sententiis* (кратко и свршено исповедање општег символа, које је исто тако означено изрекама 12 апостола)⁴. Постоје две омилије, које се лажно приписују Августину, а у ствари оне датирају из 6. века. У њима стоји написано да је сваки од 12 апостола саставио по један чланак апостолског символа⁵.

Први је у 15. веку био хуманист Лаврентије Вала који је посумњао у автентичност апостолског символа. Он је, проучавајући старине источне цркве, дошао до уверења да тако-

¹ Ambrosii: Epistola 42 od Sirio. n. 5—Migne: Patrologija latina vol. 17 pag. 1159. —

² Rufini: commutarius in symbolum Apostolorum cap. 2—Migne: Patrologija latina vol. 21 pag. 337.

³ Rufini: Commotarius in symbolum Apostolorum cap. 3.

⁴ Leo Magnus: Epistola ad Pulcheriam cap. 4—Migne: Patrologija latina Vol. 54 pag. 794.

⁵ Migne: Patrologija latina Vol. 39 pag. 2188-2190.

звани апостолски символ не води порекло од апостога, него да је доцније уведен у црквену праксу.

И збиља та је сумња оправдана, јер, да су апостоли, после свога растанка, саставили такав символ, сигурно би о њему било речи у Делима Апостолским. Поред тога знамо да црквени оци и уопште писци ни источни ни западни до половине 4. века не помињу такав апостолски символ. Да је он стварно постојао у цркви, они би га без сумње поменули. Свакако и Амврсције и Руфин су били у заблуди што су уобичајено црквено учење о св. Тројици схватили као апостолски символ. Поменути латински писци дошли су до уверења да је тај символ апостолског порекла због тога што се из самога символа види да је учење које садржи символ предано вернима целе васељене преко апостола.

Такозвани апостолски символ беше непознат у источној цркви. То се најбоље види из распре, коју је водио Марко Јевгеник, митрополит ефешки, с кардиналом Јулијаном на сабору у Флоренци 1438—1439. год. Када се кардинал Јулијан у распри позвао на апостолски символ, знамо да му је Марко Јевгеник узвикнуо: „Ми нити имамо, нити смо икада видели тај апостолски символ“.

Тај такозвани апостолски символ, кога помињу Амврсције, Руфин и остали, врло мало допуњен се употребљује и данас код римо-католика при богослужењу као символ вере. Исто тако онај, који се крсти, помоћу овог символа исповеда веру у основне истине хришћанске¹. И у протестанским црквама неко време се читао такозвани апостолски символ при богослужењу и за време крштења².

Пошто смо видели да је хришћанско учење у облику символа први пут обележено у посланици Марцела Анкирског папи Јулији I., то онда можемо закључити да је овај символ био преведен на латински језик и прерађен. Амврсције, Руфин и остали западни писци, који су живели после Марцела, вероватно су хтели да овом символу дигну углед и значај, те су га стога назвали апостолским символом, придајући му апостолско порекло.

¹ Otto Bardenhewer: Geschichte der altkirchlichen Literatur — Band I. Treiburg im Breisgau 1902. стр. 70.

² Ferdinand Kattenbusch: Das apostolische Symbol — Leipzig 1894, Band I. стр. 38.

Раније је напоменуто да се апостолски символ, по мишљењу других, делио на 12 чланова, дочим чувени схоластичари Тома Аквински и Бонавентура га деле на 14 чланова, и то првих седам су „*articuli divinitatis*, а других седам су „*articuli humanitatis (Christi)*“.

Автентичност такозваног апостолског символа не признају ни протестанти, јер они у основи не признају никакво предање у цркви.

Стари латински текст из доба Руфинова допуњен је новим изрекама, као н. пр. „*descendit ad inferos, sanctorum communionem et vitam eternam*“. Овај допуњени текст латински, који се и данас, како је већ речено, употреиљава при богослужењу код римо-католика, је врло стар, јер налазимо да је већ у половини 5. века, овако допуњен, био је у употреби у Јужној Галицији. О његовом пореклу не знамо ништа поуздано¹.

Многи писци су писали о такозваном апостолском символу, као н. пр.

Laurentius Valla: *Antidoten c. Poggium libri IV.* — *Calumnia Theologica Laurentio Vallensi Neapoli olim intentata, quod neposset symbolum membratim articulatumque per Apostolos esse compositum* 1523.

Erasmus: *Dilneida et pia explanatio symboli quod dicitur Apostolorum* — Frobeniana 1533, Basileae Tom. V. p. 944.

Gerh. Joh. Vossius: *De tribus symbolis, Apostolico, Athanasiano et Constantinopolitano*—Amsterdam 1642.

Jacobus Usseus: *De Romanae ecclesiae symbolo Apostolico vetere aliisque fidei formulis tum ab occidentalibus tum ab orientalibus in prima catechesi et baptismo proponi solitis diatriba* — Londini 1647. et Oxonii 1660.

Voetius: *De symbolo Apostolico* — Utrecht 1648.

P. Witsius: *Exercitationes in symbolum quod dicitur Apostolorum* 1681.

J. Pearson: *Exposition et the Creed*—London 1659.

P. King: *The history et the apostles creed, with critical observations on its several articles*—London 1702.

Chr. W. Fr. Walch: *Bibliotheca symbolica vetus ex momentis quinque priorum saecularum maxime collecta* — Göttingen 1770.

J. R. Kiessling: *Historia de usu symbolarum, potissimum*

¹ Burn; *The Textus receptus of the Apostles Creed.* — *The Journal of Theol. Studies* 3, 1902, 481—500.

Apostolici, Nicaeni, Constantinopolitani, Athanasiani in sacristam veterum quam recentiorum publicis—Lipsiae 1753.

C. P. Caspari: 1) Ungedruckte, unbeachtete und wenig beachtete Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Glaubensregel — Christiania — 1866—1875. 2) Alte und neue Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Glaubensregel—Christiania 1879.

M. Nicolas: Le symbole des Apôtres — Essai historique — Paris 1867.

J. A. Lumby: The history et the Creeds—London 1873.

C. A. Swainson: The Nicene and Apostles Creeds, their literary history together wit an account of the growth and reception of the sermon on faith, commaully called the Creed of St. Ahanasius—London 1875.

C. A. Heurtley: et history of the earlier formularies of faith ef the western and eastern churches—London 1892.

Ferdinand Kattenbusch: Beiträge zur Geschichte des altkirchlichen Taufsymbols — Giessen 1892. — Leipzig 1894, 1897. und 1900.

B. Dörholt: Das Taufsymbolum der alten Kirche nach Ursprung und Entwicklung Theil I. — Geschichte ner Symbolforschung — Paderborn 1898.

J. Kunze: Glaubenregel, heilige Schrift und Taufbekenntnis. Unteruchungen über die dogmatichte Autorität, ihr Werden und ihre Geschihte, vornehmlich in der alten Kirehe. Leipzig 1899. — Ein neues Symbol aus Egypten und seine Bedeutung für die Geschichte des altkirchlichen Taufbekenntnisses. — Das apostolische Glaubensbekenntnis und das Neue Testament: Biblische Zeit und Streitfragen 6 und 7, Gross— Lichtenfelde 1911.

A. E. Burn: An introduction te the Creeds aud to the Te Deum, London 1899. — The same, Apostles Creed, London 1906.

Fr. Wiegand: Die Stellung des apostolischen Symbols im kirchlichen Leben des Mittelalters. I. Symbol und Katechumenat—Leipzig 1899. — Das apostolische Symbol im Mittelalter —Giessen 1904.

M. Giffert: The Apostles Creed—New-York 1902.

H. C. Beeching: Aposties Creed—London 1905.

H. Wheeler: The Apostles Creed its history aud its conteuts — New-York 1912.

A. Ursinus: Einleitung ins Apostolicum — Quedlinburg 1912.